

El yacimiento funerari de Posada de Carrossa (Artà Mallorca)

JOAN MAS I ADROVER

1.—INTRODUCCIÓ.¹

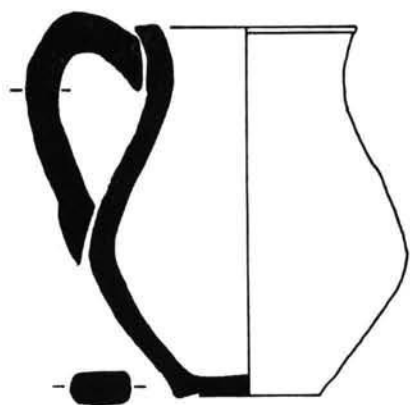
Fidels a la misiva del Dr. Tarradell, que ja l'any 1977 demanava un esforç per a la recollida dels materials de l'època romana que es troben freqüentment dispersos per publicacions, museus i col·leccions particulars i l'elaboració d'un mapa detallat dels llocs amb elements romans a Mallorca,² volem presentar avui uns materials inèdits que es troben al Museu Regional d'Artà i que corresponen a una necròpolis romana trobada a l'antiga posada de Carrossa a la mateixa vila d'Artà i que per desgràcia foren recollits per obrers de la construcció sense cap casta de control arqueològic.

2.—LOCALITZACIÓ I DESCRIPCIÓ DEL JACIMENT.

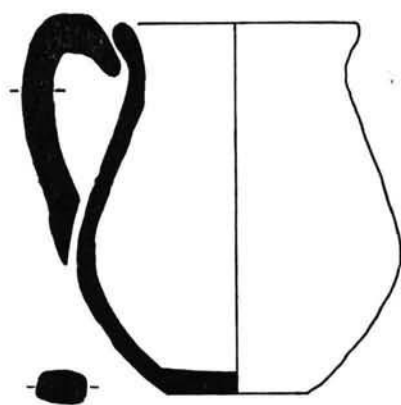
El jaciment que ens ocupa està situat a la vila d'Artà, al centre de la península que tanca al nord-est la badia d'Alcúdia i a l'extrem opost a la que conté les ruïnes de la ciutat romana de Pollentia. El jaciment es troba a la mateixa entrada del poble al carrer denominat de S'Abeurador i baix d'un turó d'uns cent metres d'altitud que domina la major part de la península i en el que tenim constància d'una ocupació, com a mínim desde l'època medieval. Per localitzar la situació del solar on es trobava la necròpolis que estudiem hem de prendre la carretera que du a Capdepera i deixant endarrera les cases del poble, arribarem a la desviació que va al camp de futbol que cau a mà esquerra de la carretera, prendrem aquesta desviació per arribar a l'encreua-

¹ Aquest treball va esser presentat com a comunicació a les JORNADES INTERNACIONALS D'ARQUEOLOGIA ROMANA celebrades a Granollers durant els dies 5, 6, 7 i 8 de febrer de 1987 i es publica amb lleugeres modificacions.

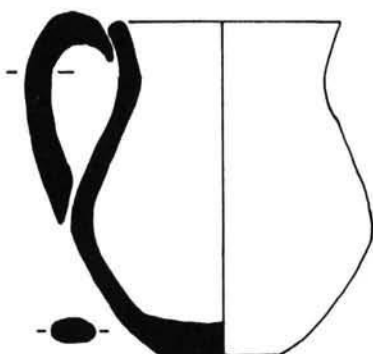
² TARRADELL MATEU, *Miquel: La romanització de Mallorca: alguns aspectes i un programa*, Symposium de arqueologia, Pollentia y la romanización de las Baleares, Pág.127.

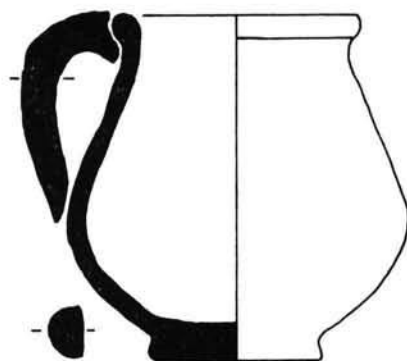
1

2

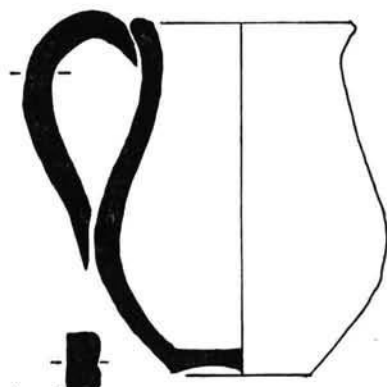
3

4

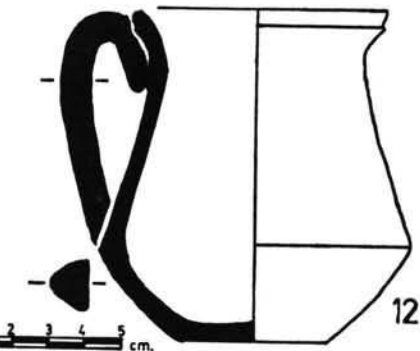
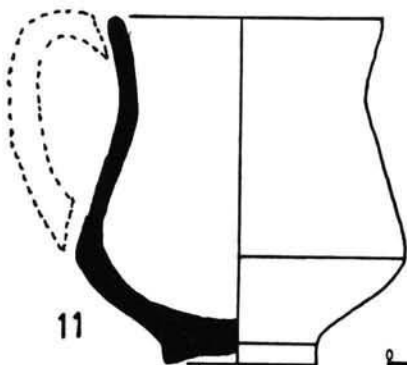
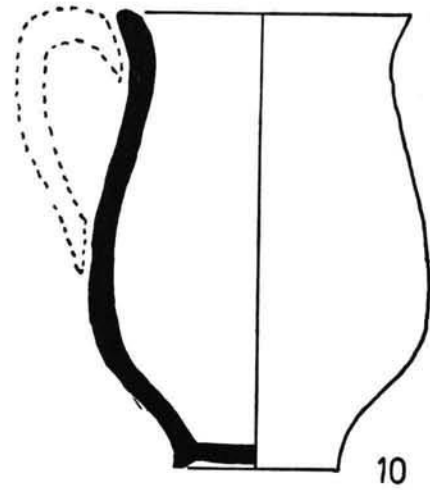
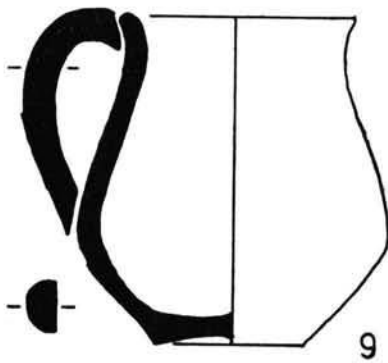
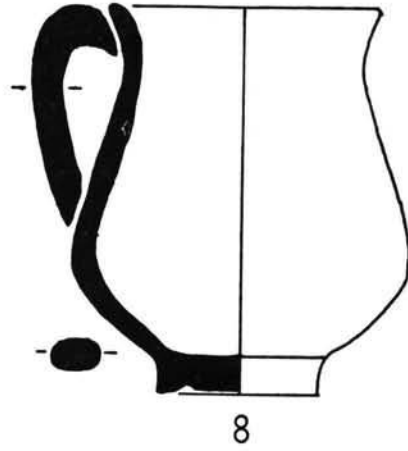
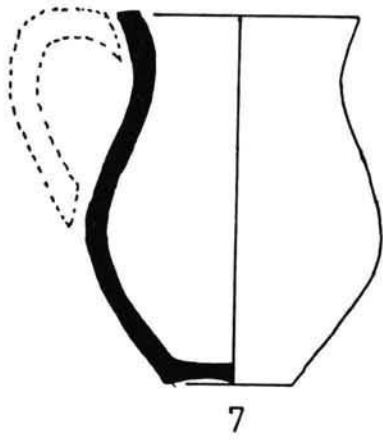

5

6

ment que du per una part a Cala Estrella i per l'altra a l'entrada del poble pel carrer de S'Abeurador, just entrant al primer solar del carrer, ocupat avui per una cotxeria, estava ubicada la necròpolis que intentam donar a conèixer.

Devers l'any 1928 l'antiga posada de Carrossa que ocupava el solar abans esmentat fou derruïda i en la seva destrucció aparagueren els materials que presentam. Per desgràcia, i com ja hem dit abans, la recuperació dels materials fou realitzada sense cap casta de control arqueològic i quedaren d'aquesta manera completament destruïdes totes les referències relatives a les formes d'enterrament, depòsit de les distintes tombes, localització exacta de les mateixes etc. que tan important seria poder-les conèixer avui. Tant sols ens queden els materials gràcies a que aleshores estava recentment fundat el Museu Regional d'Artà que fou el que evitar que els materials es dispersassin ja que els seus poseïdors els donaren gentilment al Museu.

Totes les referències que hem pogut obtenir del jaciment ho han estat per via oral de gent major que se'n recorda de les troballes que es feren. Segons elles algunes de les sepultures estarien baix de "tegulae". En el Museu hi ha depositades unes quantes "tegulae" qualificades com a de localització desconeguda que molt bé podrien procedir de la necròpolis estudiada.

3.—ESTUDI DELS MATERIALS.

Dues coses destaquen quan examinam els materials de la necròpolis de la Posada de Carrossa. La primera és la total ausència de materials indígenes, llevat de la peça nombre 21 que podria esser una imitació indígena de la forma XXXII de Mayet, i la segona la relativa uniformitat cronològica dels materials trobats.

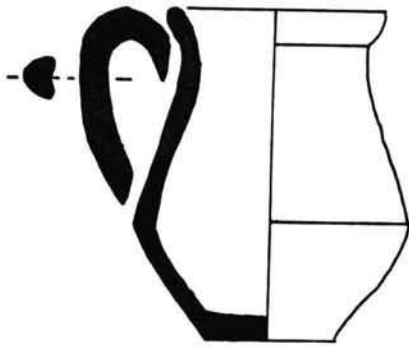
Aquests materials són tots de tipus ceràmic i molt semblants als de la resta de necròpolis publicades de Pollentia que pertanyen a la mateixa època. La majoria són sencers o fàcilment reconstruïbles, creim que això és degut a que les troballes foren de tipus ocasional i els que recolliren els materials no s'entretengueren gaire en recollir els petits fragments de ceràmica que indubtablement hi devia haver pels voltants del jaciment. La mateixa explicació ha de tenir la total ausència de fragments de metall i de vidre.

Tres són els tipus de material ceràmic trobat: ceràmica comuna, ceràmica de parets fines i lucernes, tots tres els estudiarem a continuació.

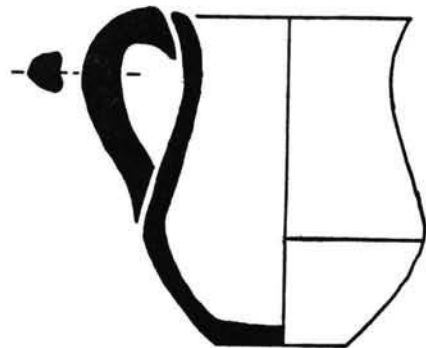
3.1.—CERÀMICA COMUNA.

Els tipus de ceràmica comuna trobats a Posada de Carrossa són tres que podem incloure dins les formes 44, 45 i 47 de Vegas.³ La forma 44 és la més

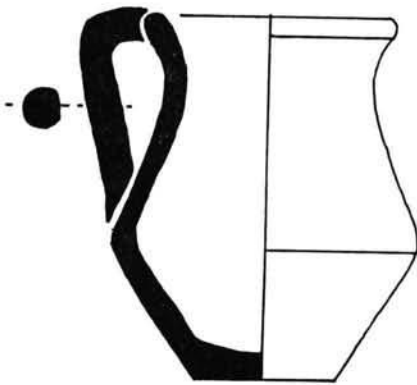
³ VEGAS, Mercedes: *Cerámica común romana del Mediterráneo occidental*. Instituto de Arqueología y Prehistoria de la Universidad de Barcelona, 1973.

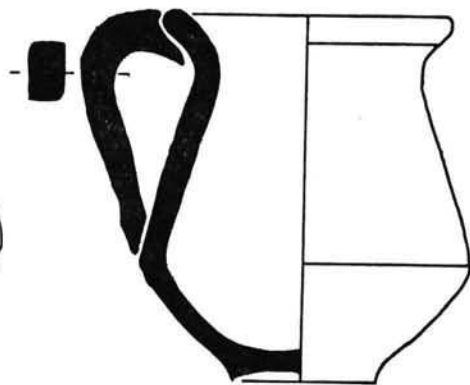
13

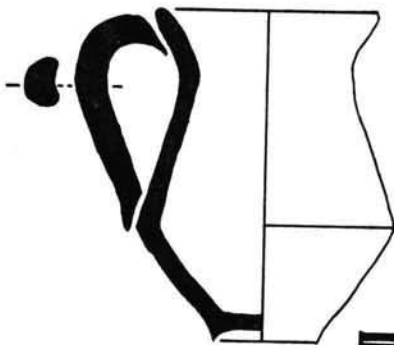
14

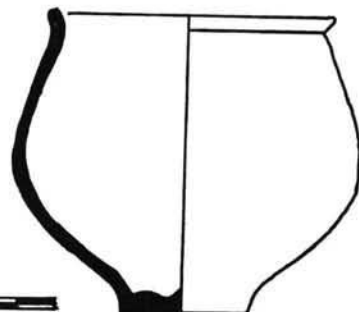
15

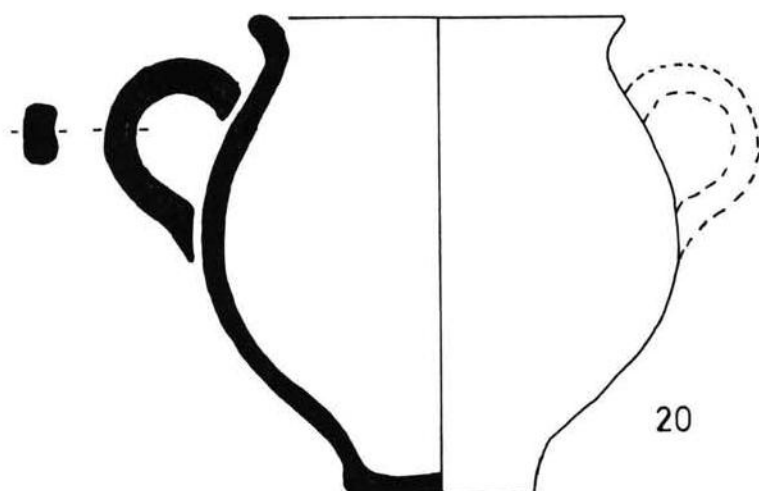
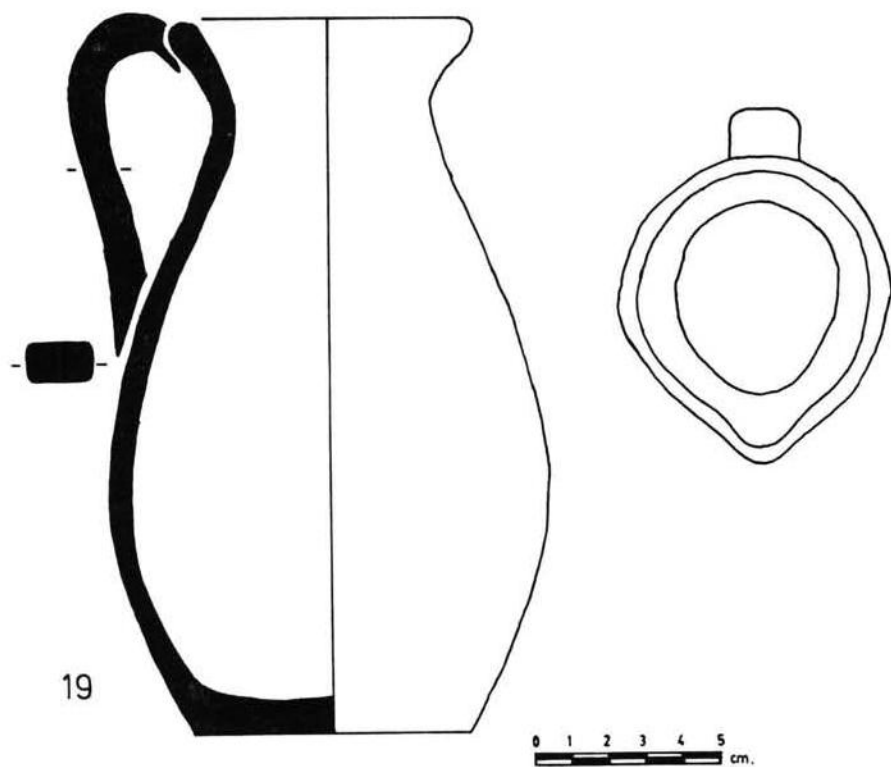
16

17

18

abundant ja que dins ella hi podem incloure a tretze exemplars dels que un correspon a la forma 44 A i els demés al prototip de la forma 44.

3.1.1.—Bocals de la forma 44.

La Dra. Mercedes Vegas defineix la forma com bocal d'una sola ansa, boca ampla i coll poc marcat essent les característiques principals la vora inclinada cap a defora, llisa o engruixida i en ocasions amb una estria que la recorr en la part superior, el coll és curt que sense transició passa al cos de la peça, el cos és piriforme, la base és plana o amb un peu anular i ansa que arranca de la part superior de la vora o immediatament per davall de la vora. La principal diferència que existeix entre la forma 44 i la 44 A és l'existència de bec a la forma 44 A.⁴

Els bocals de la forma 44 són molt abundants a tot el Mediterrani i es depositaren a les necròpolis romanes conegudes de les illes de Mallorca i de Menorca. Així veim que es troben a necròpolis de Ca'n Fanals de la ciutat romana de Pollentia concretament a les sepultures n.º 4, 13, 22 etc.⁵ També els trobam a la de l'Albufera de Alcúdia en les tombes II i X,⁶ a la de la Carrotja⁷ i a la de Maó.⁸

La cronologia d'aquests bocals la situa la Dra. Vegas entre els segles II a. C. i II-III d. C.⁹ Però si tenim en compte que els trobats a Mallorca i a les necròpolis de Pollentia van acompanyats de materials que es daten clarament entre la segona mitat del segle I d. C. i la primera mitat del II d. C.¹⁰ creim que els trobats a la Posada de Carrossa han de incloure's dins la cronologia esmentada sense que això vulgui significar que abans d'esser amortitzats dins els recintes funeraris no haguessin pogut tenir una utilització molt més dilatada.

3.1.2.—Forma 45.

La forma 45 de Vegas es diferencia de la forma 44 per l'existència d'una carena que divideix el cos del bocal en dues parts clarament diferen-

⁴ VEGAS, Mercedes: *Cerámica común...* Pág. 103.

⁵ ALMAGRO, Martín i AMORÓS, Luis R.: *Excavaciones en la necrópolis romana de Ca'n Fanals de Pollentia (Alcudia, Mallorca)*, Ampurias IV-XVI, Barcelona 1953-1954, Pàgs. 237 i ss.

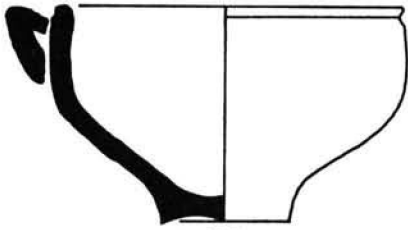
⁶ ARRIBAS, Antonio; LLABRÉS, Juan: *Una necrópolis romana del ager pollentinus*. En Pollentia. Estudio de los materiales, I. The William L. Bryant Foundation, Palma 1983, Pàgs. 305 i ss.

⁷ MANERA ROCA, Esperanza: *Las cerámicas romanas de la necrópolis de vSa Carrotja*, *Ses Salines (Mallorca)* Prehistoria y Arqueología de las Islas Baleares, VI Symposium de Prehistoria Peninsular, Barcelona 1974, Pàgs. 387 i ss.

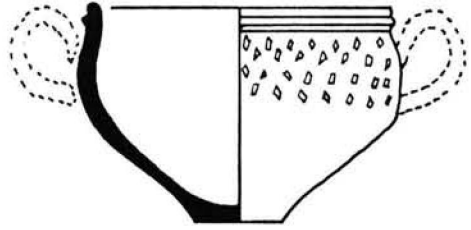
⁸ RITA LARRUCEA, M. Cristiana: *Las necrópolis romanas de Mahón-Menorca*, Institut d'Estudis Balearics, Palma 1982. Pàgs. 39-40 i làmines XVII-XX.

⁹ VEGAS, Mercedes: *Cerámica común...* Pág. 103.

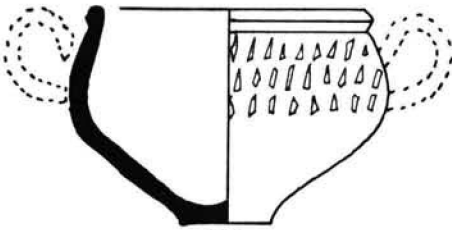
¹⁰ ARRIBAS, Antonio i LLABRÉS, Juan: *Una necrópolis romana...* Pàgs. 310 i ss.

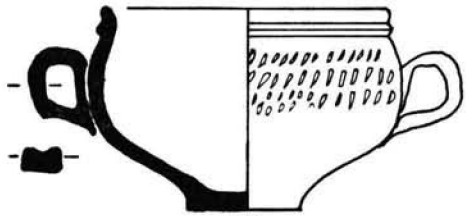
21

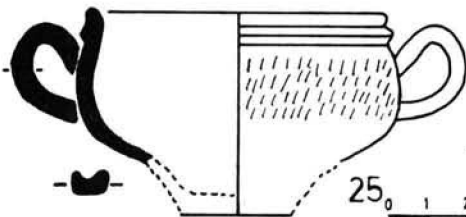
22

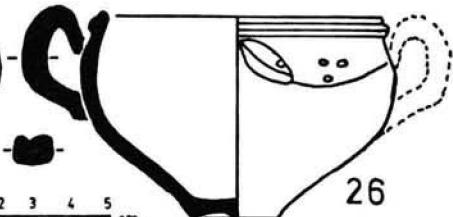
23

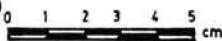
24

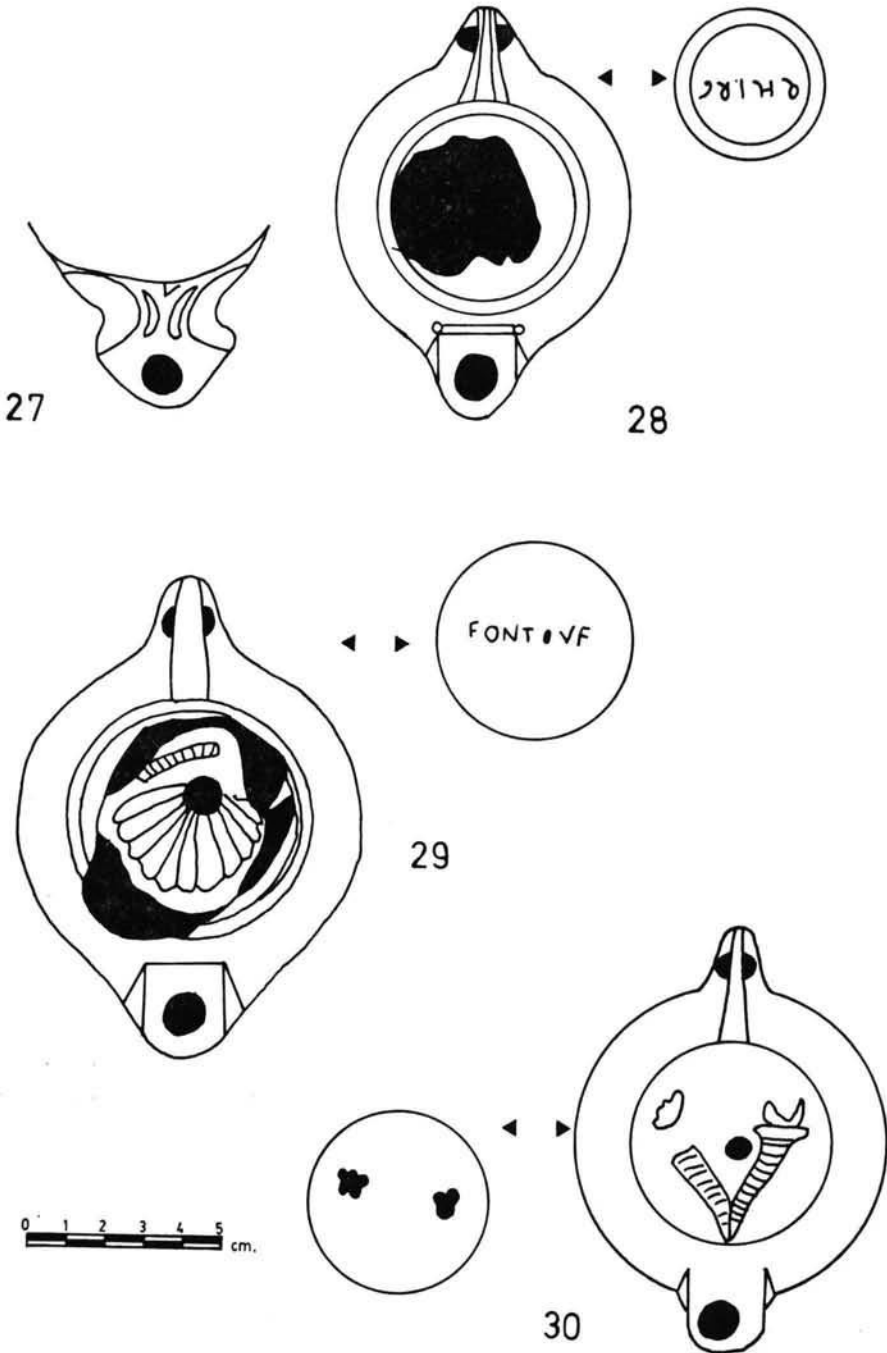

25

26

ciades. La Dra. Vegas defineix la forma 45 com un petit bocal de boca ampla amb la vorera llisa, una ansa, coll casi gens diferenciat i cos dividit en dues parts per una carena que pot estar situada a la part superior o inferior, la base està formada per un peu en forma d'anell.¹¹

Aquesta forma la trobam també a Ca'n Fanals a les tombes 5, 10, 14 i 20,¹² però no es troben a la necròpolis de l'Albufera ni a les de Maó.

La cronologia d'aquestes peces és similar a les de la forma 44 situant-la la Dra. Vegas entre els segles I i II d. C.¹³

3.1.3.—Forma 47.

La forma 47 està representada al jaciment per dos exemplars, els inventariats amb els números 460 i 459. Si respecta a l'exemplar inventariat amb el número 460 no creim que hi pugui haver cap dubte, l'inventariat amb el número 459 podria incloure's dins la forma XX de la tipologia de Mayet.¹⁴

La Dra. Vegas defineix a la forma 47 com olletes de cos globular i una ansa i diu que no poden incloure's dins el grup de ceràmica de cuina degut a la seva total ausència de sutge i a la seva superfície fina i lleugerament pulida que no la fa apta com a instrument de cuina.¹⁵

Les olletes de la forma 47 les podem trobar a les sepultures 16, 23, 34 i 38 de Ca'n Fanals,¹⁶ també podem trobar-les a les sepultures IV, VI, i VII de l'Albufera¹⁷ i són classificades pels seus descobridors com a pertanyents a la forma XX de la tipologia de Mayet. No tenim constància de la seva presència a les necròpolis de Maó.

La cronologia que dona la Dra. Vegas a la seva forma 47 oscila entre els segles I i III d. C.,¹⁸ les peces trobades a la Ca'n Fanals no són datades cronològicament pels seus autors d'una forma específica incloent-les dins la datació general de la necròpolis entre els segles I i II d. C.¹⁹ Per altra part Mayet situa la seva forma XX entre els reinats de August i el de Claudio.²⁰

3.2.—CERÀMICA DE PARETS FINES.

A més de la peça inventariada amb el número 459 que hem inclòs dins la forma 47 de Vegas la podríem incloure dins les ceràmiques de parets fines, tenim sis exemplars que clarament s'han d'incloure dins aquest apartat i més

11 VEGAS, Mercedes: *Cerámica común...* Pág. 107.

12 ALMAGRO, Martín; AMORÓS, Luis: *Excavaciones en la necrópolis...*

13 VEGAS, Mercedes: *Cerámica común...* Pág. 107.

14 MAYET, Françoise: *Les Céramiques a parois fines dans la Péninsule Ibérique*, Publications du Centre Pierre Paris. Paris 1975. Pág. 55 i ss. Lám. XXV.

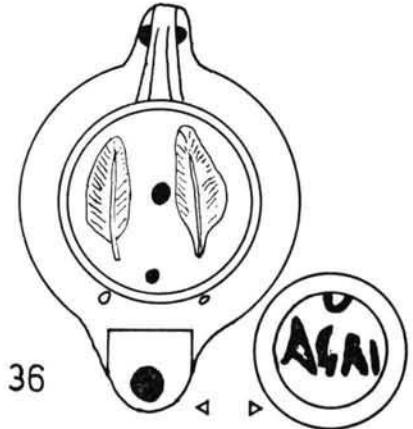
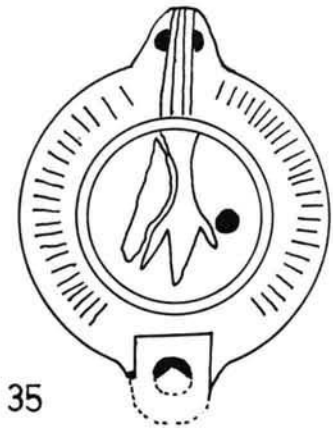
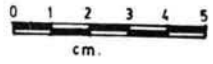
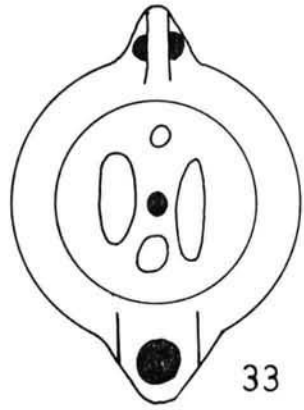
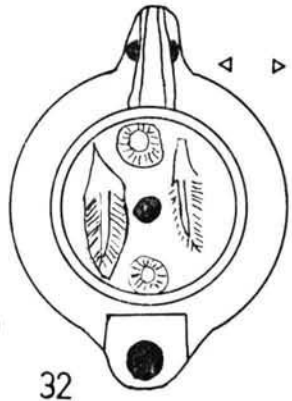
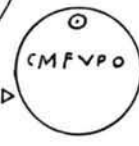
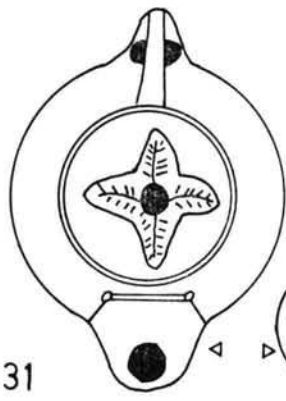
15 VEGAS, Mercedes: *Cerámica común...* Pág. 111.

16 ALMAGRO, Martín, AMORÓS, Luis: *Excavaciones en la necrópolis...*

18 VEGAS, Mercedes: *La cerámica común...* Pág. 111.

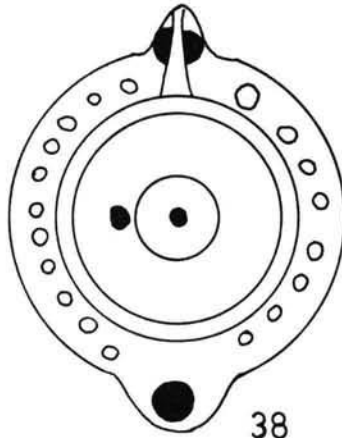
19 ALMAGRO, Martín; AMORÓS, Luis: *Excavaciones en la necrópolis...*

20 MAYET, Françoise: *Les céramiques a parois fines...* Pág. 55.

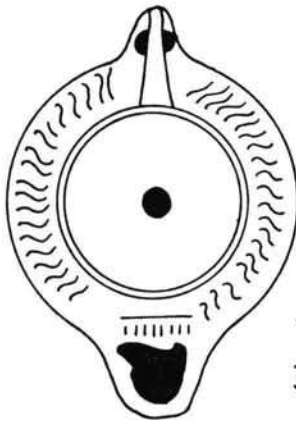

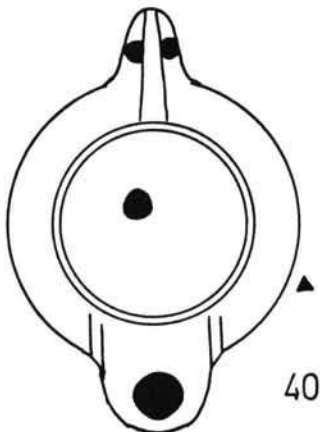
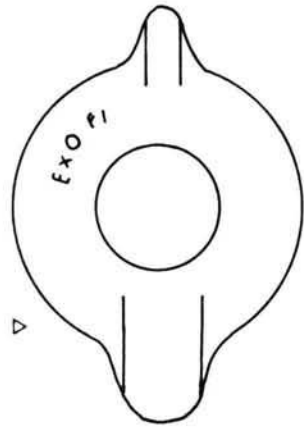
37

38

39

40

concretament dins la forma XXXII de Mayet. Françoise Mayet defineix la seva forma XXXII com un vas amb dues anses acanalades, vora moldurada amb el fons pla o lleugerament còncau i el ventre més o menys carenat, i és la doble moldura de la vora la característica principal d'aquesta forma.²¹

La distribució de la forma XXXII de Mayet es molt limitada ja que llevat d'alguns exemplars que s'an trobat a Ampúries, a Torre Llauder i a la necròpolis nord africana de Tipasa, la gran majoria dels exemplars s'han trobat a les illes Balears i més concretament a l'illa de Mallorca. Aquest fet fa suposar a Mayet l'existència d'un centre de fabricació d'aquesta forma a l'illa.²²

De les sis peces trobades a la necròpolis cinc tenen una factura cuidada mentres que una d'elles és feta d'una manera un tant ordinària, parets gruixades i desgriquant mineral gruixat.

L'existència d'aquesta forma a les necròpolis de l'illa és molt abundant. A Ca'n Fanals la troban a les sepultures números 8, 27, 31, 34 i 36 amb un total de set exemplars,²³ a la de l'Albufera a les sepultures I i II amb un total de tres exemplars,²⁴ i a la necròpolis de Maó, tenim solament constància de l'existència d'un exemplar trobat a les excavacions d'urgència de 1983.²⁵

3.3.—LUCERNES.²⁶

Les lucernes són el material més abundant dels recollits a la necròpolis de Posada de Carrossa d'Artà. No creim, però, que fos el més abundant dels depositats, ja que si tenim en compte els materials trobats a les necròpolis que ens serveixen de referència podem veure que les lucernes no són els materials majoritaris dins els trobats. A Ca'n Fanals d'un total de 68 peces de ceràmica trobades 17 són lucernes i representen un 25 % del total. A l'Albufera es recuperaren 66 peces de ceràmica de les que solament 5 són lucernes i representen un 7,5 %. A Maó les proporcions són més semblants a les de la Posada de Carrossa ja que d'un total de 103 peces de ceràmica recuperades 42 són lucernes i representen un 40,7 % del total.²⁷ A Posada de Carrossa tenim 44 peces recuperades i d'aquestes 20 són lucernes que representen un 45,45 %. Aquesta gran proporció que es dona a Maó i a la Posada de Carrossa creim

21 MAYET, Françoise: *Les céramiques a parois fines...* Pág. 64.

22 MAYET, Françoise: *Les céramiques a parois fines...* Pág. 140-141.

23 ALMAGRO, Martín; AMORÓS, Luis: *Excavaciones en la necrópolis...*

24 ARRIBAS, Antonio i LLABRÉS, Juan: *Una Necrópolis...* Pág. 307-308.

25 RITA LARRUCEA, M.ª Cristina: *Excavaciones de urgencia en la Necrópolis Magontana*, *Estudis Baleàrics* n.º 14, Palma 1984, Pág. 105 i ss.

26 Malgrat que no ens agradi molt utilitzam el mot *lucerna* seguint les recomanacions del Dr. Tarradell a:

TARRADELL, Miquel: *Sobre alguns termes d'arqueologia en català*. *Fonaments* n.º 5, Barcelona 1985, Pág. 155 i ss.

27 Utilitzam solament els materials publicats l'any 1982.

que és deguda al caràcter no sistemàtic en que és trobaren els mateirals i a la atracció que devien exercir sobre els que les trobaren.

Dels exemplars trobats a Posada de Carrossa la majoria (denou) pertanyen a la categoria de lucernes de disc amb bec rodó i podrien incloure's dins la forma VIII de Loeschcke.²⁸ Tan sols una s'hauria d'incloure dins la categoria de lucernes de bec triangular amb volutes perteneixents al tipus 6 del Dr. Palol.²⁹ No ens extrendrem ara, ni l'espai ni el temps no ens ho permetrien, en la descripció pormenoritzada de cada una de les lucernes del jaciment, ni de les seves decoracions, ni de les marques de gerrer, ni molt menys de la seva possible procedència i rutes comercials. Podran els lectors fer-se idea de la seva estructura amb els dibuixos que acompanyam. Sols volem fer notar que l'espai cronològic que abarquen va des de principis del segle I d. C. fins a la segona mitat del II d. C. La lucerna més antiga és la de bec triangular amb volutes que la majoria d'autors situen el seu inici sobre el reinat de Tiberi arribant fins els anys 40, 50 d. C., la resta de les lucernes abarquen de la segona mitat del segle I fins al final de la primera mitat del segle II d. C.

4.—INVENTARI DELS MATERIALS.

4.1.—CERÀMICA COMUNA.

N.º	Inv.	Forma	Diàm. Boca	Diàm. Base	Diàm. Màxim	Altà- ria
1	68	Veg. 44	6,0	4,0	8,8	10,0
2	69	Veg. 44	6,7	4,0	8,8	10,0
3	461	Veg. 44	6,6	3,8	8,0	9,0
4	161	Veg. 44	7,0	4,4	9,2	9,5
5	464	Veg. 44	6,6	3,8	7,8	9,0
6	466	Veg. 44	6,0	4,0	8,0	9,7
7	467	Veg. 44	6,4	3,4	8,0	10,0
8	468	Veg. 44	7,4	4,4	9,0	10,5
9	548	Veg. 44	6,4	4,0	8,6	9,0
10	462	Veg. 44	8,0	4,6	9,2	12,5
11	67	Veg. 45	7,6	4,0	9,5	9,0
12	70	Veg. 45	7,0	4,0	9,0	8,6
13	56	Veg. 45	6,0	3,6	7,6	9,0
14	465	Veg. 44	6,6	3,6	7,8	9,0
15	469	Veg. 45	7,0	4,0	8,2	10,0
16	463	Veg. 45	8,0	4,0	9,0	10,0
17	35	Veg. 45	6,0	3,0	7,0	9,0
18	459	Veg. 47 ?	7,8	3,4	9,2	8,0
19	71	Veg. 44 A	8,0	7,4	12,0	19,5
20	460	Veg. 47	10,0	5,0	13,0	13,0

²⁸ No em pogut consultar les obres de Loeschcke, la tipologia la feim per comparació.

²⁹ PALOL, Pedro de: *La colección de lucernas romanas de cerámica procedentes de Ampurias en el Museo Arqueológico de Gerona*, Memorias Museos Arqueológicos Provinciales IX-X 1948-1949.

(Continuació)

N.º	Pasta	Desgreixant	Superfície	Textura ³⁰
1	taronja	mineral fi	rugosa	compacta
2	ocre	mineral fi	llisa	compacta
3	ocre	mineral fi	llisa	compacta
4	ocre	mineral fi	llisa	compacta
5	ocre	mineral fi	espat.	compacta
6	ocre	mineral fi	llisa	compacta
7	gris	mineral fi	llisa	compacta
8	ocre	mineral fi	llisa	compacta
9	rogenca	mineral fi	llisa	compacta
10	rogenca	mineral fi	llisa	compacta
11	ocre	mineral fi	llisa	compacta
12	ocre	mineral fi	brunyida	compacta
13	ocre	mineral fi	rugosa	compacta
14	ocre	mineral fi	llisa	compacta
15	ocre	mineral fi	llisa	compacta
16	ocre	mineral fi	llisa	compacta
17	ocre	mineral fi	llisa	compacta
18	taronja	mineral fi	llisa	compacta
19	taronja	mineral fi	llisa	compacta
20	ocre	mineral fi	llisa	compacta

4.2.—CERÀMICA DE PARETS FINES.

N.º	Inv.	Forma ³¹	Diàm. Boca	Diàm. Base	Diàm. Màxim	Altà- ria
21	458	XXXII	9,0	3,4	9,4	5,7
22	s/n	XXXII	8,2	2,4	8,8	6,0
23	470B	XXXII	7,6	2,6	8,4	5,8
24	310	XXXII	7,8	3,0	8,6	5,4
25	470	XXXII	—	—	—	—
26	65	XXXII	7,8	2,2	8,4	5,5

(Continuació)

N.º	Pasta	Desgreixant	Superfície	Decoració
21	ocre	mineral gruixat	—	—
22	taronja	mineral fi	engobe	incisió
23	taronja	mineral fi	engobe	incisió
24	taronja	mineral fi	engobe	incisió
25	taronja	mineral fi	engobe	incisió
26	ocre	mineral fi	engobe	barbotina

³⁰ Les mesures están expresades en centímetres.³¹ Segons la tipologia de Françoise Mayet.

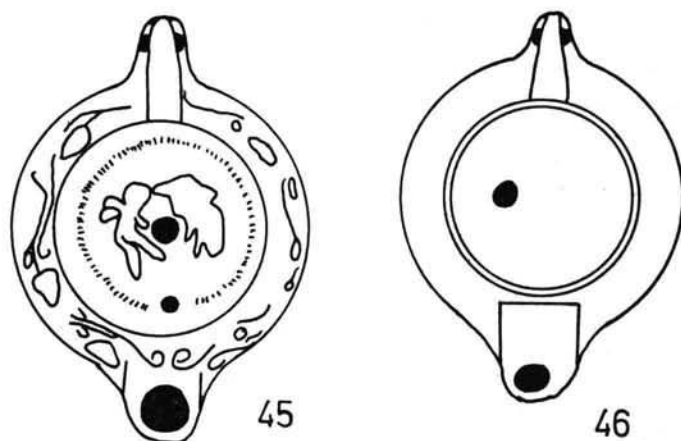
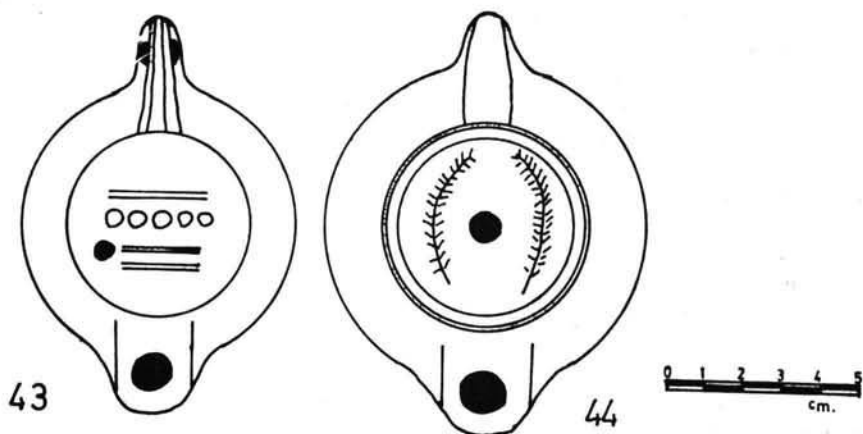
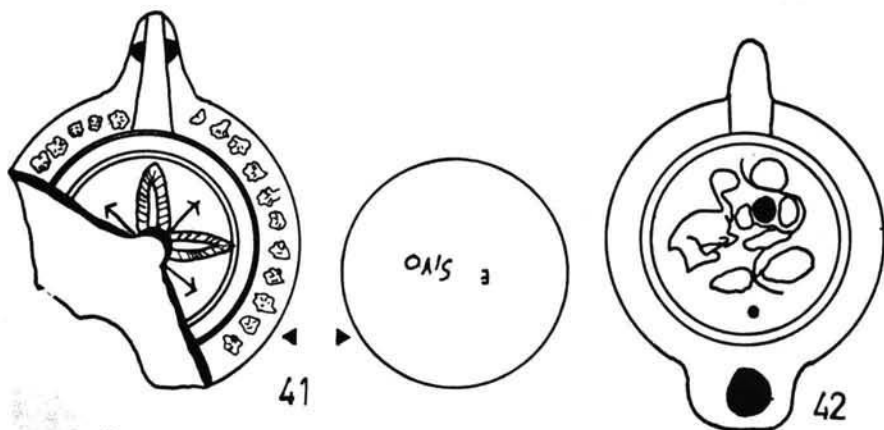
4.3.—LUCERNES.

N.º	Inv.	Forma	Llargària	Diàm. Disc.	Diàm. Màxim	Altària ³²
27	s/n	Palol 6	—	—	—	—
28	63	Loeschcke VIII	10,5	5,2	7,6	2,8
29	443	Loeschcke VIII	12,5	6,0	8,6	3,0
30	457	Loeschcke VIII	11,3	5,0	8,0	2,5
31	72	Loeschcke VIII	10,0	4,4	7,0	3,0
32	440	Loeschcke VIII	10,0	5,0	7,0	2,8
33	456	Loeschcke VIII	10,4	5,2	7,4	2,5
34	62	Loeschcke VIII	10,0	5,0	7,6	2,5
35	448	Loeschcke VIII	10,0	5,0	8,0	3,0
36	466	Loeschcke VIII	10,5	5,2	7,2	2,6
37	442	Loeschcke VIII	8,0	4,0	6,0	2,0
38	57	???	11,0	7,0	8,5	4,0
39	454	Loeschcke VIII	10,0	4,8	7,0	2,3
40	64	Loeschcke VIII	11,0	5,0	7,6	2,8
41	455	???	—	—	—	—
42	451	Loeschcke VIII	10,0	4,8	7,0	2,7
43	453	Loeschcke VIII	10,5	4,6	7,0	3,0
44	447	Loeschcke VIII	11,0	5,4	8,2	2,6
45	444	Loeschcke VIII	10,5	5,6	7,6	2,8
46	452	Loeschcke VIII	10,0	5,0	7,4	2,5

(Continuació)

N.º	Pasta	Superfície	Marques	Decoració
27	ocre	engobe	—	—
28	ocre	pintada negra	Q.H.I.R.C.	—
29	ocre	engobe taronja	FONT VF	conxa
30	ocre	engobe taronja	—	doble corn
31	ocre	engobe taronja	CMEVPO	palmetes
32	ocre	pintada negra	T E	palmes i corones
33	ocre	pintada negra	—	no és reconeix
34	ocre	llisa	—	antilop que corr
35	ocre	llisa	—	escorpi? llagosta?
36	ocre	pintada negra	AGRI	palmes
37	ocre	pintada negra	—	dos nins abraçats
38	ocre	engobe taronja	—	—
39	ocre	pintada negra	EXO FI	—
40	ocre	llisa	>>>IV RAO	—
41	ocre	llisa	E SIVO	Fletxes i fulles
42	ocre	llisa	—	animal ajagut
43	ocre	engobe taronja	—	punts i retxes
44	ocre	rugosa	—	dues fulles palma
45	ocre	pintada negra	—	dosnins alats
46	ocre	pintada negra	—	—

³² La altària és refereix a la del disc.

5.—CONCLUSIONS.

Els materials que hem presentat a les pàgines anteriors ens demostren l'existència d'un nucli de població romana o d'indígenes romanitzats al solar que ocupa avui la vila d'Artà. Com hem vist, la necròpolis que estudiem se situava el lloc que en l'actualitat és una de les entrades de la població i demostrant que el nucli d'habitació devia ocupar part del territori de l'actual vila. Fa uns quans anys tenguérem ocasió d'estudiar una sèrie de ceràmiques que aparegueren mentre es realitzaven unes obres a un dels carrers de la vila situat precisament a molt poca distància del lloc que ocupava el jaciment que estam estudiant ara.³³ A pesar de que la cronologia dels materials del carrer de Les Figueretes és anterior al canvi d'Era, aquesta trobada ens confirma l'existència d'un nucli de població que podria haver estat suficientment romanitzat per assimilar les característiques funeràries del món romà ja a partir de la segona mitat del segle primer de la nostra era.

Res sabem dels ritus funeraris que és practicaven a la Posada de Carrossa pero creim que serien semblants als de les necròpolis dels voltants de Pollentia com son Ca'n Fanals on es trobaren tombes de inhumació i tombes de incineració³⁴ i S'Albufera on trobam tombes de inhumació, tombes de incineració i tombes on es continuaven practicant els ritus funeraris indígenes.³⁵

Un altra cosa que crida molt l'atenció és la abundància de lucernes que es trobaren a la Posada de Carrossa. Si tenim en compte que en les necròpolis que ens serveixen de referència tant sols es troba una lucerna o dues per tomba i a moltes no es troben, la gran quantitat de lucernes, que abarquen un espai de temps d'un segle i mig a dos segles, indicaria una proliferació de tombes només explicable per una gran quantitat de població cosa difícil d'admetre per aquelles dades i que presenta un problema de difícil solució. Creim interessant fer notar que les tres úniques marques que hem pogut identificar i que són AGRI, C MEVPO i EXO FI, correspondrien segons al Dr. Balil a tallers del Nord d'Àfrica³⁶ ja que seria una dada a tenir en compte a l'hora d'establir les possibles relacions entre la Mallorca romana i el Nord d'Àfrica, que semblen esser bastant intenses.

Hem presentat uns materials que ens demostren l'existència d'un nucli amb un grau de romanització prou elevat, situat a un lloc on és constata la presència d'hàbitats abans de la presència romana a la nostra Illa i situat baix la protecció d'un puig que serviria de magnífica talaia per vigilar els voltants. De moment és l'única cosa segura que podem obtenir, esperem que futures exploracions ens permetin de resoldre el problema de saber qui eren i com vivien aquests avantpassats nostres que s'enterraren a la necròpolis que hem estudiat.

³³ GUERRERO AYUSO, Victor M. i MAS ADROVER, Juan: *Ceràmiques prehistòriques del carrer de Ses Figueretes, Artà*, Revista Bellpuig 09/05/81.

³⁴ ALMAGRO, Martín i AMORÓS, Luis: *Excavaciones en la necrópolis...* Pàg. 242 i ss.

³⁵ ARRIBAS, Antonio; LLABRÉS, Juan: *La Necrópolis...* Pàg. 306.

³⁶ BALIL ILLANA, A.: *Marcas de ceramista en lucernas romanas halladas en España*, A. E. A. 1968, Pàg. 158-178.